

Васильєва Ольга Василівна, аспірантка,
Національний інститут стратегічних досліджень, м. Київ, Україна
e-mail: bonjourolga@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-6743-030X

УКРАЇНСЬКІ КАТОЛИЦЬКІ РЕЛІГІЙНІ ОРГАНІЗАЦІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОЇ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ

Досліджено організаційну структуру релігійних організацій Української Греко-католицької Церкви та Римсько-католицької Церкви в Україні. Проаналізовано суть, напрями, форми діяльності католицьких релігійних організацій у сучасних умовах російської воєнної агресії проти України. Охарактеризовано особливості функціонування українських католицьких релігійних організацій на окупованій частині Донбасу. Висвітлено роль релігійних організацій католицького віросповідання у здійсненні суспільно корисної діяльності в Україні в контексті національної безпеки.

Ключові слова: католицькі релігійні організації, Українська Греко-католицька Церква, Римсько-католицька Церква, гібридна війна, Ватикан, Папа Римський.

Постановка проблеми. Сьогодні в умовах побудови в Україні демократичної, правової держави, становлення національної свідомості, відродження національної духовності, утвердження пріоритету загальнолюдських цінностей в українському суспільстві значуще місце відведено релігійному чиннику. Загалом можна прогнозувати, особливо під час «гібридної» війни Російської Федерації проти України, подальший стійкий вплив релігійних чинників на суспільний розвиток України. Водночас багатовекторність і суперечливість релігійних впливів на суспільно-політичне життя вимагає активної державної політики в цій сфері.

Характер державно-церковних відносин є одним із головних показників рівня розвитку і держави, і певної конфесії, оскільки вони напряму пов'язані зі здійсненням принципу свободи совісті як однієї з головних складових фундаментальних прав і свобод людини [1, с. 500–502]. Це насамперед стосується суспільної реабілітації Української Греко-католицької Церкви (УГКЦ), яка в радянські тоталітарні часи була майже повністю ліквідована. На теперішній час, у процесі своєї церковно-інституційної розбудови, релігійні організації УГКЦ постійно збільшують свою чисельність в Україні, набувають певної розгалуженої організаційної структури та здійснюють активну бого-

службову, освітню, духовну, місіонерську, соціальну, просвітницьку, міжнародну діяльність тощо [2, с. 126–128].

Разом з УГКЦ помітний вплив на суспільно-релігійні процеси в Україні мають релігійні організації Римсько-католицької Церкви (РКЦ), які з урахуванням вагомої канонічної опіки та підтримки Ватикану на чолі з Папою Римським здійснюють активну благодійницьку та іншу суспільно корисну діяльність, проводять значну міжцерковну співпрацю з різноманітними зарубіжними католицькими структурами. Такими чином, сьогодні актуальним є дослідження організаційної структури та діяльності релігійних організацій УГКЦ та РКЦ в Україні, яке має показати, як їх релігійна та конфесійна ідентичність зумовлює особливості роботи цих церков, їх сильні та проблемні сторони, впливає на буття та функціонування католицьких релігійних організацій в українському суспільстві з точки зору відповідності державним інтересам, особливо в умовах воєнної агресії з боку Російської Федерації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальним питанням дослідження державно-церковних відносин в Україні, стану і динаміки релігійної мережі, організаційного розвитку та діяльності релігійних організацій різних конфесій присвячено багато праць таких вітчизняних науковців, релігієзнавців, як В. Бліхар, Л. Владиченко, О. Горкуша, С. Здіорук, В. Єленський, О. Недавна, О. Саган, С. Яремчук та ін. Однак на теперішній час наукових публікацій, присвячених комплексному вивченню діяльності саме католицьких релігійних організацій у сучасних суспільно-політичних умовах України під час «гібридної» війни, у тому числі й на окупованих територіях Донецької і Луганської областей та Криму, практично немає.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження організаційної структури та діяльності українських католицьких релігійних організацій в умовах «гібридної» війни Російської Федерації проти України, для чого поставлено завдання: а) проаналізувати структуру, напрями та форми діяльності релігійних організацій католицького віросповідання в умовах агресії з боку Російської Федерації; б) охарактеризувати особливості функціонування українських католицьких релігійних організацій на окупованих територіях України.

Виклад основного матеріалу. Утвердження базових цінностей свободи совісті, демократичних принципів світоглядного плюралізму в державній політиці у сфері релігії, поліконфесійність релігійного середовища, активність громадянського суспільства у процесах духовно-релігійного життя в Україні сприяють постійному кількісному зростанню та якісному функціонуванню релігійних організацій різних конфесій, у тому числі й католицького віросповідання, проведенню екуменічного діалогу між церквами, налагодженню міжцерковного співробітництва й формуванню атмосфери толерантності,

взаємоповаги у цих відносинах, конструктивній співпраці державних органів із релігійними структурами.

Ураховуючи історично поліконфесійний склад українського суспільства, а також особливості становлення та розбудови громадянського суспільства – коли чи не найпершими діючими свободами стали свобода совісті та віросповідання, – важливого значення у подальшому розвитку громадянського суспільства в умовах «гібридної» війни Російської Федерації проти України набуває діяльність церков і релігійних організацій [3, с. 410–417]. Церкви і релігійні організації України є безпосередньо учасниками розв'язання соціальних проблем, беруть активну участь у суспільно значущих заходах та акціях, розвивають і підтримують на високому рівні зв'язки з громадськими і державними структурами. Українські конфесійні інституції, зокрема РКЦ і УГКЦ, і на міжнародній арені докладають чималих зусиль для зміцнення авторитету України у світі та європейської інтеграції нашої держави.

Згідно з даними державної статистичної звітності, станом на 2020 р. в Україні зареєстровано статути 36 796 релігійних організацій, з них: 89 центрів, 301 управління, 536 монастирів, 369 місій, 84 братства, 207 духовних навчальних закладів та 35 210 релігійних громад. Українські католицькі релігійні організації чисельністю 5 269 одиниць, або 14,3% від загальної кількості релігійної мережі, представлено таким чином: 3 660 релігійних організацій Української Греко-католицької Церкви, або 9,9% від загальної кількості релігійних організацій усіх конфесій, 1 134 релігійні організації Римсько-католицької Церкви, або 3,1%, 471 релігійна організація Мукачівської єпархії греко-католицької церкви, або 1,3%, та 4 релігійні організації Вірменської католицької церкви в Україні [4].

Питання організації та функціонування католицьких церков як одних із найбільших і впливових в Україні після православних релігійних структур, є найбільш помітними та вагомо представлені у державно-конфесійних відносинах і в контексті реалізації державних інтересів українського суспільства. Зокрема, згідно з результатами опитування, проведеного соціологічною службою Центру Разумкова на замовлення інтернет-ресурсу «Оглядач» з 17 по 21 січня 2020 р. у всіх регіонах України, за винятком Криму та окупованих районів Донецької й Луганської областей, найчастіше громадяни України відносять себе до вірних Православної Церкви України (34%). Водночас 8,6% опитуваних вважають себе віруючими католицьких церков, а саме: 8,2% – Української Греко-Католицької Церкви, 0,4% – Римсько-католицької Церкви [5].

Українська Греко-католицька Церква за часи незалежності України знайшла своє місце в суспільстві, відіграє вагомую роль у підтримці державного суверенітету і захисті територіальної цілісності нашої держави, розвитку

Української нації, особливо в умовах агресії з боку Росії. Саме у руслі національної ідеї й утвердження соціально-культурних пріоритетів Української держави динамічно розвивають свою діяльність структури Української Греко-католицької Церкви. На 2020 р. УГКЦ мала 1 центр і 25 єпархіальних управлінь, 104 монастирі (у них 1 061 ченець), 26 місій та 1 братство, 16 духовних навчальних закладів, 3 487 релігійних громад, 2 816 священнослужителів (у т. ч. 24 іноземці) [4]. Важливо, що Українська Греко-Католицька Церква є «Церквою свого права», – одна з двадцяти трьох самоуправних Східних Католицьких Церков, що перебуває в повній єдності з Апостольським Престолом, але має власний обряд і зберігає візантійську літургійну та богословську традицію, а також духовно-культурну спадщину в історичних обставинах Українського народу. За кількістю своїх вірних (понад 6,5 мільйонів) вона є найбільшою у світі з усіх східних церков у католицькій спільноті.

З 27 березня 2011 р., після виборчого Синоду УГКЦ, затвердження Папою Римським Бенедиктом XVI та проведеної інтронізації, Главою Української Греко-католицької Церкви є Верховний архієпископ Києво-Галицький Блаженніший Святослав (Шевчук). 18 серпня 2013 р. в м. Києві було освячено й урочисто відкрито Патріарший собор Воскресіння Христового УГКЦ, який став кафедрою очільника Церкви, тим самим Українська Греко-католицька Церква відновила історичну справедливість і повністю повернула свою управлінську структуру до столичного Києва (до цього часу релігійний центр УГКЦ розташовувався у м. Львів).

Згідно з офіційними інформаційними церковними ресурсами наявна організаційна структура Української Греко-Католицької Церкви складається з Київської, Львівської, Івано-Франківської та Тернопільсько-Зборівської митрополій, до складу яких за відповідним розподілом входять єпархії та екзархати, а саме: Київська митрополія (Київська архієпархія, Донецький екзархат, Харківський екзархат, Одеський екзархат, Кримський екзархат, Луцький екзархат), Львівська митрополія (Львівська архієпархія, Самбірсько-Дрогобицька єпархія, Стрийська єпархія, Сокальсько-Жовківська єпархія), Івано-Франківська митрополія (Івано-Франківська архієпархія, Коломийська єпархія, Чернівецька єпархія), Тернопільсько-Зборівська митрополія (Тернопільсько-Зборівська архієпархія, Буцацька єпархія, Кам'янець-Подільська єпархія).

Серед вищевказаних управлінських церковних структур УГКЦ окремо потрібно виділити Кримський екзархат. Унаслідок воєнної агресії Російської Федерації та окупації Криму місцеві релігійні громади УГКЦ, згідно з російським законодавством, були вимушені пройти процедуру перереєстрації своїх статутів із новою назвою «Католицька Церква Візантійського Обряду», а Кримський екзархат з усіма парафіями нині підпорядковується безпосеред-

ньо Святому Престолу. Саме завдяки дипломатичному втручанням Ватикану та особисто Папи Римського Франциска вдалося зберегти 5 діючих релігійних громад УГКЦ (міста Сімферополь, Севастополь, Євпаторія, Керч, Ялта) з числа 9 парафій, що існували до анексії Криму, які сьогодні мають постійний канонічний зв'язок із вищим керівництвом, духовенством, віруючими УГКЦ, отримують певну духовну й організаційну опіку з їх боку.

Необхідно зазначити, що в Закарпатській області з управлінським центром у м. Ужгород діє Мукачівська греко-католицька єпархія на чолі з єпископом Нілом (Луцаком). Вона формально є окремою «Церквою свого права», має автономний статус і не підпорядкована Голові УГКЦ. Особливий статус Мукачівської греко-католицької єпархії історично зумовлений існуванням у відмінних політичних умовах, ніж решта українських греко-католицьких організацій. Після відновлення незалежності України було проголошено окремі ініціативи з метою досягнення повної єдності всіх греко-католиків України, проте до теперішнього часу будь-яких конкретних домовленостей та дієвих рішень у цьому напрямі реалізовано не було. Тому проблема підпорядкування релігійних організацій Мукачівської єпархії верховному архієпископству УГКЦ є наразі вельми актуальною.

Для керівництва УГКЦ важливим завданням є морально-церковна підтримка державотворчого процесу, перетворення церкви з регіональної на всеукраїнську і навіть глобальну структуру та конституювання свого Патріархату [6, с. 374]. Це не вигідно для Ватикану, особливо в руслі продовження діалогу з Російською православною церквою (РПЦ). З цих та інших причин Апостольська столиця на сьогодні у складних міжнародних умовах для України не підтримує ідею конституювання Українського Греко-Католицького Патріархату, що прикро під час «гібридної» війни Російської Федерації проти України. Таким чином, у контексті зазначеного вище, враховуючи постійну агресивну політику Російської православної церкви щодо діяльності та розвитку Української Греко-католицької Церкви як в Україні, так і на закордонних територіях, її намагання створити Патріархат, треба бути готовим до того, що Ватикан заради продовження співробітництва з Московським патріархатом навряд чи буде підтримувати становлення Патріархату УГКЦ щонайменше в найближчій перспективі.

В Україні активно діє Римсько-католицька Церква, що є католицькою церквою латинського (римського) обряду, складовою частиною Католицької (Вселенської) Церкви на чолі з Папою Римським. Церква керується конференцією Римсько-католицьких Єпископів України. За останні роки інституційна структура Римсько-католицької церкви в Україні набуває загалом усталеної форми та станом на 2020 р. відповідно до офіційної статистики

налічує: 1 центр і 19 єпархіальних управлінь, 946 релігійних громад, 113 монастирів (у них 684 ченці), 40 місій та 5 братств, 10 духовних навчальних закладів, 675 священнослужителів (з них майже половина іноземці – 318) [4].

Враховуючи, що римо-католицизм в Україні має відчутні етноконфесійні ознаки, то й найбільш поширеним він є у місцях компактного проживання громадян України польського та угорського походження в західних областях нашої країни. Так, 811 релігійних організацій РКЦ, або 72% від їх загальної кількості, діють на заході України, зокрема у Львівській (174), Хмельницькій (153), Житомирській (143), Вінницькій (141), Закарпатській (102), Тернопільській (98) областях. У той же час, незважаючи на певну протидію церков різних конфесій, насамперед православних московського підпорядкування та деяких інших, римсько-католицькі релігійні організації утворюються та розвивають свою діяльність у багатьох регіонах України [4]. У своїй організаційній структурі Римсько-католицька Церква в Україні має Львівську архідієцезію та 6 дієцезій: Київсько-Житомирську, Кам'янець-Подільську, Одесько-Сімферопольську, Луцьку, Харківсько-Запорізьку та Мукачівську, які, за наявними офіційними даними церкви, поділяються на деканати згідно з територіальним устроєм. І в даному випадку саме Мукачівська дієцезія РКЦ також має автономну структуру та підпорядкована безпосередньо Конгрегації Східних Церков Ватикану. Ще 1993 р. рішенням Папи була утворена Римсько-католицька Апостольська Адміністрація Закарпаття, а у 2002 р. на її території Папа Римський утворив Мукачівську дієцезію і призначив першого єпископа.

Воєнна агресія Російської Федерації проти України докорінно змінила релігійну ситуацію, пов'язану насамперед із забезпеченням прав людини на свободу совісті та свободу релігії на окупованих українських територіях Донбасу й Криму. У результаті місцеве населення, релігійні організації різних конфесій, їх віруючі під агресивним впливом окупаційної влади опинилися в ізоляції від правопорядку, без жодних гарантій на повагу до їхньої людської гідності та релігійної свободи. Більшість церков і релігійних громад, у тому числі й католицьких, в окупованих районах Донецької та Луганської областей були змушені припинити свою релігійну діяльність або суттєво обмежити її. Безперешкодно діють лише парафії російської церкви під вивіскою Української православної церкви Московського патріархату.

Так, за свідченням керівництва та священнослужителів Української Греко-католицької Церкви й Римсько-католицької Церкви на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей у 2020 р. продовжували діяти з певними труднощами й обмеженнями лише 6 релігійних громад Донецького екзархату УГКЦ та 3 релігійні громади Харківсько-Запорізької дієцезії

РКЦ. У м. Донецьку діють 2 римсько-католицькі парафії, богослужіння в яких, за відсутності духовенства РКЦ, проводяться греко-католицьким священнослужителем у неділю та у великі свята; як приклад, кількість парафіян зменшилася майже вдвічі й нині служби відвідують близько 70 віруючих. У діючій релігійній громаді РКЦ у м. Луганську настоятелем є іноземний священнослужитель, громадянин Республіки Польща, який має змогу перебувати на окупованій території України не більше 90 днів, а потім виїжджає за межі країни й повертається знову. Служби в цій парафії також проводяться лише у великі церковні свята.

У складних умовах, коли місцева окупаційна влада самопроголошених «ДНР» і «ЛНР» прийняла так звані, за зразком законодавства Російської Федерації, «закони» щодо діяльності релігійних організацій та обов'язкової перереєстрації з метою використання юридичних інструментів для тотального контролю й узаконення репресій за релігійні переконання, дуже важливого значення набуває постійна канонічна підтримка і духовна опіка священнослужителів, віруючих українських католицьких організацій на окупованій частині Донбасу з боку Святого Престолу, Апостольської Нунціатури в Україні, вищого керівництва та духовенства УГКЦ й РКЦ. Саме благодійні релігійні та громадські організації Української Греко-католицької Церкви та Римсько-католицької Церкви за підтримки Апостольської Нунціатури в Україні стали головними суб'єктами реалізації в Україні гуманітарних ініціатив Папи Римського Франциска.

В умовах агресії Російської Федерації вкрай важливого значення набуває душпастирська праця і соціальне служіння духовенства Донецького екзархату Української Греко-католицької Церкви та Харківсько-Запорізької дієцезії Римсько-католицької Церкви, які канонічно та духовно опікуються віруючими на окупованій частині Донбасу, тим самим забезпечуючи функціонування католицьких релігійних громад для українських громадян. Зокрема, 14 лютого 2020 р. в м. Харкові під час інтронізації єпископа Павла Гончарука, новопризначеного керівника Харківсько-Запорізької дієцезії РКЦ, що є найбільшою за площею і майже п'ята частина якої охоплена війною, архієпископ К. Гуджеротті, звертаючися до нового єпископа, сказав: «Ваша дієцезія – це “дієцезія війни”. Це аспект, якого в Україні не можемо забути... Доки ця війна триватиме – вона глибоко позначатиме душевний стан цієї дієцезії. Але ми знаємо, що настане день миру...» [7].

Свого часу Голова УГКЦ Святослав (Шевчук) в інтерв'ю інтернет-виданню «Радіо Свобода» зазначив, що більша частина священників УГКЦ не покинула своїх вірних на окупованих територіях, хоч деякі й виїхали: «Ми лишилися на окупованих територіях, не залишили наші храми і наших лю-

дей... Я дякую, що наші священники, які там душпастирують, мають таку пастирську мужність бути разом з нашими людьми» [8]. Така позиція важлива, оскільки церкви входять до трійки інституцій, яким українці довіряють найбільше. Згідно з дослідженням, проведеним соціологічною службою Центру Разумкова з 13 по 20 лютого 2020 р. серед дорослого населення у всіх регіонах України (за винятком окупованих Криму та частини територій Донецької й Луганської областей), Церкві в Україні довіряє 62,5% громадян. Серед державних та суспільних інститутів такий високий показник рівня довіри є одним із найбільших після Збройних Сил України (довіряють 69% опитаних) та Державної служби України з надзвичайних ситуацій (65%) [9].

Як відомо, УГКЦ була однією з перших, яка привітала українців зі створенням Православної Церкви України (ПЦУ) та наданням їй Томосу про автокефалію Помісної Української Православної Церкви. Вона також позитивно оцінює зусилля щодо досягнення внутрішньої єдності Українського православ'я. Після перших зустрічей Предстоятель ПЦУ Блаженніший Митрополит Київський і всієї України Епіфаній та Глава УГКЦ Верховний архієпископ Києво-Галицький Блаженніший Святослав (Шевчук) домовилися розробити своєрідну дорожню карту поглиблення відносин двох Церков та подальшого співробітництва в різних сферах заради спільної мети – працювати на користь розвитку Української держави. Митрополит Епіфаній з цього приводу зазначав: «Ми як об'єднана визнана Українська Православна Церква хочемо мати і надалі <...> дружні стосунки з Українською Греко-католицькою Церквою. Наша Церква стоїть на патріотичних засадах, як і Греко-католицька Церква... маємо написати певну дорожню карту нашої майбутньої співпраці, яка може перерости в діалог» [10].

Необхідно зазначити, що і Блаженніший Святослав (Шевчук) у своїх промовах, інтерв'ю постійно наголошує на відкритості УГКЦ до екуменічного діалогу з усіма християнськими конфесіями, у тому числі з ПЦУ та іншими православними конфесіями. За його словами, УГКЦ шукає всі нагоди для спільної діяльності на благо Українського народу, особливо коли йдеться про допомогу населенню, яке найбільше потерпає від війни Росії проти України. Сьогодні конструктивно співпрацюючи між собою, намагаючися залучити до міжконфесійного діалогу українські церкви різних юрисдикцій і конфесій, релігійні організації УГКЦ та РКЦ також налагоджують добрі екуменічні відносини з протестантськими церквами, високо цінуючи їх солідарність у справі служіння українському суспільству, захисту свободи совісті та рівноправності всіх релігійних організацій перед законом.

Нині в більшості областей України було створено та діють на громадських засадах різноманітні представницькі міжконфесійні консультативно-дорад-

чі органи християнських релігійних організацій, а саме: ради християнських церков, духовні ради християнських церков (далі – духовні ради) тощо. До складу духовних рад, як правило, входять релігійні організації всіх християнських конфесій: православні, католицькі та протестантські церкви, що здійснюють активну суспільно корисну діяльність на території відповідного регіону України. А вже під час «гібридної» війни діяльність релігійних організацій в Україні ще значніше зміщується з суто релігійного поля до соціальної сфери: суспільство сьогодні потребує не лише душпастирського, але й соціального служіння церкви. Соціально значуща діяльність церков різних конфесій, яка є невід’ємною складовою функціонування релігійних інституцій, знаходить усе більшу підтримку в українському суспільстві. Таким чином, перспективи подальшого розвитку релігійних організацій, у тому числі й католицьких, значною мірою залежать від їх соціальної активності та участі у вирішенні проблем, які сьогодні найбільше хвилюють громадян України [11].

Так, серед головних напрямів діяльності та церковного розвитку релігійних організацій УГКЦ, а також РКЦ в Україні, крім піднесення богословської освіти, поліпшення катехитичної праці, є соціальне та капеланське служіння, робота з молоддю, волонтерство та ін. Особливого значення набула діяльність релігійних організацій різних конфесій, у тому числі й католицьких, в умовах «гібридної» війни Росії проти України в питаннях, пов’язаних із соціальним забезпеченням внутрішньо переміщених осіб, духовною підтримкою та соціальною опікою військовослужбовців у зоні АТО/ООС, поранених воїнів, учасників бойових дій, родин загиблих військовослужбовців, а також здійсненням капеланської діяльності в підрозділах Збройних Сил України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах.

Під час збройного захисту території України від російського вторгнення актуалізувалося важливе питання невідкладного реформування Збройних Сил України та з’явилися реальні можливості для упровадження служби військових капеланів з урахуванням як досвіду армій країн – членів НАТО, так і практики військово-виховної роботи у Збройних Силах України, Національній гвардії України, інших військових формуваннях та правоохоронних органах [12]. Досвід армій зарубіжних країн свідчить, що в контексті морально-психологічної та духовно-патріотичної підготовки особового складу силових структур вагоме місце відводиться питанням духовно-психологічної роботи з військовослужбовцями, що реалізується заходами інституту військових капеланів [13].

Проте й донині в Україні, незважаючи на війну, запровадження військово-капеланської служби не врегульовано законодавством. Стосовно військового

капеланства є лише розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 р. № 677-р «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії, Державній спеціальній службі транспорту та Державній прикордонній службі» та прийнятий відповідно до нього наказ Міністерства оборони України від 14 грудня 2016 р. № 685 «Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України». Тому нагальним є прийняття Закону України «Про Службу військових капеланів», що дозволить законодавчо розв'язати поточні проблеми співпраці Збройних Сил України, інших силових структур з релігійними організаціями, забезпечить конструктивні відносини та зміцнить правові засади співробітництва Держави і Церкви у сфері духовно-психологічної та бойової підготовки українських воїнів [12].

Варто відзначити, що саме релігійні організації УГКЦ поряд із ПЦУ, українськими католиками й п'ятидесятниками є чи не найбільш активними в духовно-соціальной підтримці військовослужбовців та їхніх родин в Україні. Так, у зоні ООС добровільно здійснюють служіння капелани УГКЦ з Донецького і Харківського екзархатів, а також із низки парафій Західної України. Греко-католицькі священники постійно несуть служіння у військових госпіталях та інших медичних закладах України. Варто наголосити, що на теперішній час українські католицькі релігійні організації, маючи розвинуту інституційну мережу, добре налагоджену організаційну структуру, здійснюючи активну душпастирську, місіонерську, просвітницьку та іншу суспільно корисну діяльність, особливо в умовах «гібридної» війни з боку Російської Федерації, є конструктивними учасниками державно-церковних, міжконфесійних та суспільно-релігійних процесів, що має вагоме значення для подальшого розвитку незалежної демократичної України [14, с. 102–105].

Висновки. Загалом, аналізуючи характер, напрями, форми роботи католицьких релігійних структур в Україні, насамперед їхню соціальну складову, можна стверджувати, що соціально значуща діяльність релігійних організацій Української Греко-католицької Церкви та Римсько-католицької Церкви, їх міжнародна співпраця із закордонними церквами та благодійними організаціями в гуманітарній сфері виконує важливу соціальну місію в українському суспільстві, сприяє вихованню громадян у дусі милосердя і добра, залученню широких суспільних верств до здійснення благодійництва та іншої суспільно корисної діяльності. Своєю чергою, очевидно, що активна діяльність та успіхи українських католицьких релігійних організацій у справі соціального служіння сприяють підтримці їхнього високого авторитету в нашому суспільстві.

Усвідомлюючи необхідність та важливість діалогу між церквами в Україні, налагодження добрих стосунків і взаємодії в поширенні загальнолюдських цінностей, відродженні духовності, прагнучи до встановлення партнерських відносин між державою та церквою задля вирішення соціальних проблем, обговорення і розв'язання актуальних питань у релігійній сфері, українські католицькі церкви у співпраці з християнськими церквами та релігійними організаціями інших конфесій відіграють надзвичайно вагомую роль у процесах консолідації українського суспільства.

Таким чином, сьогодні в умовах російської воєнної агресії різнопланова плідна діяльність українських католицьких релігійних організацій, особливо їх соціально значуща робота, є суттєвим і важливим чинником розвитку громадянського суспільства в Україні, формування соціально активної позиції громадян у справі захисту національних інтересів Української держави, обстоювання своїх прав і свобод, дієвої участі у вирішенні актуальних суспільних проблем.

ЛІТЕРАТУРА

1. Політико-правова ментальність українського соціуму в умовах європейської інтеграції : монографія / О. О. Безрук, В. С. Бліхар, Л. М. Герасіна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2019. 744 с.
2. Основи релігієзнавства : підруч. для працівників Нац. поліції України / В. С. Бліхар, О. М. Омельчук, М. П. Требін та ін. ; за ред. В. С. Бліхара. Хмельницький : Хмельн. ун-т упр. та права, 2017. 504 с.
3. 25-річчя Української незалежності як історія релігійних свобод і світоглядного плюралізму: державні інституції та релігійні організації у пошуку моделей партнерства : зб. наук. матеріалів / редкол.: Л. Владиченко та ін. ; упоряд. дод.: І. Бурлака, М. Ярмола ; М-во культури України, Департамент у справах релігій та національностей. Київ : Дух і Літера, 2017. 615, [16] с.
4. Звіт про мережу релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2020 року (форма № 1) : затв. наказом М-ва культури та інформ. політики України від 14.04.2020 № 1657. URL: <https://mkip.gov.ua/files/EXCEL/FORMA%20I%20-%202020%20.xls> (дата звернення: 15.04.2021).
5. Конфесійна та церковна належність громадян України (січень 2020 р., соціологія) / Разумков Центр. 3 лют. 2020 р. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/konfesiina-ta-tserkovna-nalezhnist-gromadian-ukrainy-sichen-2020r> (дата звернення: 15.04.2021).
6. Здіорук С. І. Суспільно-релігійні відносини: виклики Україні XXI століття : монографія. Київ : Знання України, 2005. 552 с.
7. Будувати мир у «дісцезії війни». Харківсько-Запорізька дієцезія отримала правлячого єпископа Павла Гончарука. CREDO. 14 лют. 2020 р. URL: <https://credo.pro/2020/02/255898> (дата звернення: 15.04.2021).

8. «Різдво – це час, коли ми відчуваємо, що радість усуває страх», – Глава УГКЦ в інтерв'ю «Радіо Свобода». *Інформаційний ресурс Української Греко-Католицької Церкви*. 25 груд. 2019 р. URL: http://news.ugcc.ua/interview/rizdvo_tse_ie_chas_koli_mi_vidchuvaiemo_shcho_radist_usuvaie_strah_blazhennishiy_svyatoslav_v_intervyu_dlya_radio_svboda_88290.html (дата звернення: 15.04.2021).
9. Оцінка громадянами діяльності влади, рівень довіри до соціальних інститутів та політиків, електоральні орієнтації громадян (лютий 2020 р., соціологія) / Разумков Центр. 24 лют. 2020 р. URL: <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-institutiv-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-liutyi-2020r> (дата звернення: 15.04.2021).
10. Ключ до єднання ПЦУ та УГКЦ лежить у Римі та Константинополі, – Предстоятель ПЦУ. *Релігійно-інформаційна служба України*. 12.09.2019. URL: https://risu.org.ua/ua/index/all_news/confessional/interchurch_relations/77121/ (дата звернення: 15.04.2021).
11. Докаш В., Бочулинський С. Основні форми соціально значущої діяльності християнських конфесій в Україні. *Релігія та Соціум*. 2012. №1 (7). С. 71–77. URL: [http://www.sociology.chnu.edu.ua/res//sociology/Chasopys/Vup1\(7\)/11.pdf](http://www.sociology.chnu.edu.ua/res//sociology/Chasopys/Vup1(7)/11.pdf) (дата звернення: 15.04.2021).
12. Здіорук С. І. Проблеми організації служби військових капеланів України в умовах агресії Російської Федерації : аналіт. зап. 2016. URL: <https://miss.gov.ua/sites/default/files/2016-08/kapelanu-d05c2.pdf> (дата звернення: 15.04.2021).
13. Требін М. Збройні сили та релігія: світовий досвід взаємодії. *Людина і політика*. 2000. №1. С. 42–49.
14. Специфіка розвитку сучасного соціально-гуманітарного середовища : кол. моногр. / Березовська-Чміль О. Б., Кучин С. П., Чернишова Т. О. та ін. Харків : СГ НТМ «Новий курс», 2021. 124 с.

REFERENCES

1. Bezruk, O. O., Blikhar, V. S., Herasina, L. M., et al. (2019). *Polityko-pravova mentalnist ukrainskoho sotsiumu v umovakh yevropeiskoi intehtratsii* [Political and Legal Mentality of Ukrainian Society in Terms of European Integration. Trebin, M. P. (Ed.). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
2. Blikhar, V. S., Omelchuk, O. M., Trebin, M. P., et al. (2017). *Osnovy relihiieznavstva*. Blikhar, V. S. (Ed.). Khmelnytskyi: Khmelnytskyi universytet upravlinnia ta prava [in Ukrainian].
3. Vladychenko, L., et al. (Eds.) (2017). *25-richchia Ukrainskoi nazalezhnosti yak istoriia relihiinykh svobod i svitohliadnoho pliuralizmu: derzhavni instytutsii ta relihiini orhanizatsii u poshuku modelei partnerstva* [25th Anniversary of Ukrainian Independence as a History of Religious Freedoms and Worldview Pluralism: State Institutions

- and Religious Organizations in Search of Partnership Models]. Burlaka, I., & Yarmola, M. (Uporiad., dod.). Kyiv: Dukh i Litera [in Ukrainian].
4. *Zvit pro merezhu relihiinykh orhanizatsii v Ukraini stanom na 1 sichnia 2020 roku (forma No. 1)* [Report on the Network of Religious Organizations in Ukraine as of January 1, 2020 (form No. 1): zatv. nakazom M-va kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy vid 14.04.2020 No. 1657. (2020). <https://mkip.gov.ua/files/EXCEL/FORMA%20I%20-%202020%20.xls> [in Ukrainian].
 5. Razumkov Center. (2020, February 3). *Konfesiina ta tserkovna nalezhnist hromadian Ukrainy (sichen 2020 r., sotsiolohiia)* [Confessional and Ecclesiastical Affiliation of Citizens of Ukraine (January 2020, Sociology)]. <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/konfesiina-ta-tserkovna-nalezhnist-gromadian-ukrainy-sichen-2020r> [in Ukrainian].
 6. Zdioruk, S. I. (2005). *Suspilno-relihiini vidnosyny: vyklyky Ukraini XXI stolittia* [Social and religious Relations: Challenges to Ukraine in the 21st Century]. Kyiv: Znan-
nia Ukrainy [in Ukrainian].
 7. *Buduvaty myr u "diietsezii viiny". Kharkivsko-Zaporizka diietseziia otrymala pravliachoho yepyskopa Pavla Honcharuka* [Build Peace in the "Diocese of War" Kharkiv-Zaporizhzhya Diocese Received Bishop Paul Goncharuk's Ruling Bishop]. (2020, February 14). CREDO. <https://credo.pro/2020/02/255898> [in Ukrainian].
 8. *"Rizdvo – tse chas, koly my vidchuvaiemo, shcho radist usuvaie strakh", – Hlava UHKTs v interviiu "Radio Svoboda"* ["Christmas is a time when we feel joy eliminates fear," – Head of the UGCC in an interview with "Radio Liberty"]. (2019, December 25). Information Resource of Ukrainian Greek-Catholic Church. http://news.ugcc.ua/interview/rizdvo_tse_ie_chas_koli_mi_vidchuvaiemo_shcho_radist_usuvaie_strah_blazhennishiy_svyatoslav_v_intervyu_dlya_radio_svboda_88290.html [in Ukrainian].
 9. Razumkov Center. (2020, February 24). *Otsinka hromadianamy diialnosti vlady, riven doviry do sotsialnykh instytutiv ta politykiv, elektoralni oriiantatsii hromadian (liutyi 2020 r., sotsiolohiia)* [Citizens' Assessment of Government Activity, Level of Trust in Social Institutions and Politicians, Electoral Orientation of Citizens (February 2020, Sociology)]. (2020). <http://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-diialnosti-vlady-riven-doviry-do-sotsialnykh-instytutiv-ta-politykiv-elektoralni-oriiantatsii-gromadian-liutyi-2020r> [in Ukrainian].
 10. *Kliuch do yednannia PTsU ta UHKTs lezhyt u Rymi ta Konstanytopoli, – Predstoiatel PTsU* [The key to uniting the PCU and the UGCC lies in Rome and Constantinople, – The head of the PCU]. (2019). Religious Information Service of Ukraine. https://risu.org.ua/ua/index/all_news/confessional/interchurch_relations/77121/ [in Ukrainian].
 11. Dokash, V., Bochulynskyyi, S. (2012). Osnovni formy sotsialnoho znachushchoi diialnosti khrystyianskykh konfesii v Ukraini [The Main Forms of Socially Valuable Activities of Christian Denominations in Ukraine]. *Relihiia ta Sotsium – Religion and Society*, 7(1), 71–77. [http://www.sociology.chnu.edu.ua/res//sociology/Chasopys/Vup1\(7\)/11.pdf](http://www.sociology.chnu.edu.ua/res//sociology/Chasopys/Vup1(7)/11.pdf) [in Ukrainian].
 12. Zdioruk, S. (2016). *Problemy orhanizatsii sluzhby viiskovykh kapelaniv Ukrainy v umovakh ahresii Rosiiskoi Federatsii* [Problems of Organization of Service of

- Military Chaplains of Ukraine in the Conditions of Aggression of the Russian Federation]. <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2016-08/kapelanu-d05c2.pdf> [in Ukrainian].
13. Trebin, M. (2000). Zbroini syly ta relihiia: svitovyi dosvid vzaiemodii [Armed Forces and Religion: World Experience of Interaction]. *Liudyna i polityka – Man and Politics*, (1), 42–49 [in Ukrainian].
14. Berezovska-Chmil, O. B., Chernyshova, T. O., Kuchyn, S. P., et al. (2021). *Spetsyfika rozvytku suchasnoho sotsialno-humanitarnoho seredovyshcha* [The specifics of the development of the modern social and humanitarian environment]. Kharkiv: SH NTM “Novyi kurs” [in Ukrainian].

Васильева Ольга Васильевна, аспирантка,
Национальный институт стратегических исследований, г. Киев, Украина

УКРАИНСКИЕ КАТОЛИЧЕСКИЕ РЕЛИГИОЗНЫЕ ОРГАНИЗАЦИИ В УСЛОВИЯХ РОССИЙСКОЙ ВОЕННОЙ АГРЕССИИ

Исследована организационная структура религиозных организаций Украинской Греко-Католической Церкви и Римско-католической Церкви в Украине. Проанализированы сущность, направления, формы деятельности католических религиозных организаций в современных условиях российской военной агрессии против Украины. Охарактеризованы особенности функционирования украинских католических религиозных организаций на оккупированной части Донбасса. Уточнена роль религиозных организаций католического вероисповедания в реализации общественно полезной деятельности в Украине в контексте национальной безопасности.

Ключевые слова: католические религиозные организации, Украинская Греко-Католическая Церковь, Римско-католическая Церковь, «гибридная» война, Ватикан, Папа Римский.

Vasilieva Olha Vasylivna, post-graduate student,
National Institute for Strategic Studies, Kyiv, Ukraine

UKRAINIAN CATHOLIC RELIGIOUS ORGANIZATIONS UNDER CONDITION OF THE RUSSIAN MILITARY AGGRESSION

The organizational structure of the religious organizations of the Ukrainian Greek Catholic Church and the Roman Catholic Church in Ukraine is investigated in the article. The essence, directions, forms of activity of Catholic religious organizations in modern

conditions of the Russian military aggression against Ukraine are analyzed. The peculiarities of the functioning of Ukrainian Catholic religious organizations on the occupied part of Donbas are characterized. The role of religious organizations of the Catholic faith in carrying out socially useful activities in Ukraine in the context of national security is highlighted.

Keywords: *Catholic religious organizations, Ukrainian Greek Catholic Church, Roman Catholic Church, “hybrid” war, Vatican City, Pope.*

